

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

**Кафедра публічної служби та управління навчальними й
соціальними закладами**

*Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять й
самостійної роботи з курсу «Теорія і методика соціальної роботи органів
публічного управління»*

Для слухачів магістратури

Розглянуто на засіданні кафедри
публічної служби
та управління навчальними
й соціальними закладами.
Протокол № 8 від 04.04.2019

Старобільськ 2019

Мета вивчення дисципліни (в термінах результату навчання й компетенції).

Мета – ознайомити студентів з сутністю соціальної роботи, її суспільним значенням, аналізом особливостей здійснення соціальної роботи в сучасних умовах, набуття необхідних вмінь та навичок для успішної професійної діяльності в установах державної служби; формувати національну самосвідомість, розуміння національного відродження в контексті європейського досвіду; усвідомлення місця соціальної роботи в суспільному розвитку держави.

Вивчення дисципліни як складника циклу соціально-економічних дисциплін має сприяти формуванню уявлення про державну політику України як невід’ємну частину європейської інтеграції.

Передумови (актуальні знання, необхідні для опанування дисципліни).

Вивчення дисциплін соціально-економічного напрямку.

Курс «Теорія і методика соціальної роботи органів публічного управління» розрахований на вісім лекцій, чотири семінарські заняття й самостійну роботу магістрантів.

Лекція № 1.

Тема «Сутність та зміст соціальної роботи органів публічного управління: формування професіоналізму в соціальній роботі».

Лекція № 2.

Тема «Профілактика професійних ризиків у соціальній роботі».

Лекція № 3.

Тема «Соціальна робота з людьми похилого віку».

Лекція № 4.

Тема «Девіантна поведінка як проблема соціальної роботи».

Лекція № 5.

Тема «Соціальна робота в системі охорони здоров'я».

Лекція № 6.

Тема «Особливості соціальної роботи в системі освіти».

Лекція № 7.

Тема «Соціальна робота в пенітенціарних установах».

Лекція № 8.

Тема «Надання соціальних послуг спеціальним групам клієнтів».

Семінарське заняття №1

ТЕМА: «Сутність та зміст соціальної роботи органів публічного управління: формування професіоналізму в соціальній роботі».

Опрацювати лекцію № 1 й дати письмово відповіді на наступні питання.

Питання для обговорення.

1. Характеристика функції соціального працівника.
2. Соціальна робота на різних рівнях, її характеристика.
3. Індивідуально-професійні характеристики соціального працівника.
5. Професійно важливі психологічні якості соціального працівника.
6. Сфери діяльності й функції соціального працівника.
7. Морально-етичні та вольові якості соціального працівника.
8. Особливості етики соціального працівника.

Семінарське заняття №2

ТЕМА: «Профілактика професійних ризиків у соціальній роботі».

Опрацювати лекцію № 2 й дати письмово відповіді на наступні питання.

Питання для обговорення.

1. Розкрийте сутність поняття про «професійний ризик». Складові професійного ризику.
2. Професійне вигорання: причини, наслідки, профілактика.
3. Професійна деформація: ознаки й причини.
5. Заходи , які використовують у боротьбі з професійними ризиками.
6. Заходи щодо усунення професійної деформації в організації.
7. Які засоби та прийоми Ви використовуєте з метою запобігання професійним ризикам.

Семінарське заняття №3

ТЕМА: «Соціальна робота з людьми похилого віку».

Опрацювати лекцію № 3 й дати письмово відповіді на наступні питання.

Питання для обговорення.

1. Розкрийте сутність поняття «демографічне старіння», охарактеризуйте демографічну структуру населення України.
2. Дайте визначення поняттю «старіння», які існують види старіння їх характеристика. Теорії старіння.
3. Що таке «онтогенез»? Охарактеризуйте вікову періодизацію онтогенезу людини .
5. Соціальні аспекти самотності, форми і типи самотності.
6. Принципи та механізми соціального захисту літніх людей.
7. Соціальне обслуговування літніх і старих людей.

Семінарське заняття №4

ТЕМА: «Особливості соціальної роботи в системі освіти».

Опрацювати лекцію № 6 й дати письмово відповіді на наступні питання.

Питання для обговорення.

1. Особливості соціальної роботи в системі освіти.
2. Роль та місце соціального працівника в освіті.
3. Соціальна робота в школах.
5. Соціальна робота в системі початкової та середньої професійної освіти.
6. Соціальна робота у ЗВО.
7. Особливості організації соціальної роботи в системі освіти.

Завдання до самостійної роботи магістрантів.

ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ.

Самостійна робота студентів магістратури передбачає:

1. Систематичне вивчення лекційного матеріалу та пропонованої літератури з питань, що обговорюються на лекція.
2. Самостійне опрацювання окремих теоретичних питань.
3. Систематичну підготовку до семінарських занять згідно з наведеними нижче планами.
4. Оформлення звітів про виконання окремих видів завдань та підготовка до їх презентації на семінарських заняттях.
5. Самостійне опанування завдань тестового контролю та підготовка до модульного тестування.

У процесі вивчення курсу для поточного контролю самостійної роботи студентів та якості засвоєння ними матеріалу, що вивчається, викладач використовує:

- опитування студентів під час семінарських занять;
- залучення студентів до дискусії з теми семінарського заняття з наступною оцінкою ініціативи та здатності до аналізу дискусійних питань;

- перевірку звітів про виконання окремих видів завдань;
- аналіз матеріалу, підготовленого і представленого студентами на презентаціях.

Завдання для самостійної роботи магістрантів.

1. Види соціальної допомоги або послуг. Рейди та маршрути соціального інспектування як захід щодо запобігання дитячій бездоглядності.

2. Здійснення соціального супроводу дітей, жінок, які опинилися "на вулиці". Попередження бродяжництва та надання своєчасної інформаційної, психологічної, правової, соціально-медичної допомоги дітям, молоді, які не мають достатньої батьківської опіки та дітям, молоді, яка більшість вільного часу проводять на вулиці.

3. Проведення профілактичної вуличної соціальної роботи. Організація та проведення вуличних ігротек.

4. Розкрити організаційно-технологічну основу створення спеціалізованих соціальних формувань.

5. Ознайомтесь зі стандартами оцінки соціальної роботи. Складіть таблицю.

6. Зробити оцінку можливостей спеціалізованих формувань, консультативних пунктів, які працюють за певним напрямом (на основі власного досвіду).

7. Зробити класифікацію спеціалізованих служб за такими критеріями: місце проживання, місце навчання, місце праці дітей, молоді, їх сімей.

8. Ознайомитись з мережею спеціалізованих формувань за кожним напрямом діяльності. Заповнити таблицю:

№з/п	Назва спеціалізованої служби	кількість

9. Зробити аналіз діяльності спеціалізованих служб країн світу (за вибором) за основними напрямками діяльності. Заповнити таблицю за такою схемою:

Назва спеціалізованих соціальних служб	Назва країни. Напрями діяльності	Характеристика діяльності (форми, методи, технології, критерії оцінки)

10. Визначити основні проблемні функціонування сім'ї та соціальні проблеми сім'ї. Зробіть порівняльний аналіз.

11. Ознайомитись з методикою виявлення сімей, які потребують соціального супроводу.

12. Запропонувати тематику інтерактивних дискусій, круглих столів та семінарів для мультидисциплінарних груп фахівців, що працюють в кризисних центрах.

13. Запропонуйте послідовність дій соціального працівника кризового центру у ході короткотривалого консультування просвітницько-рекомендаційного характеру.

14. Визначити особливості організації консультативної, профілактичної та реабілітаційної роботи з сім'ями в умовах спеціалізованих служб.

15. Розробити методичні рекомендації для соціальних працівників, що супроводжують прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу

16. Оцінити ефективність роботи спеціалізованих служб з напрямку реабілітації дітей з функціональними обмеженнями.

17. Проаналізуйте методи і форми індивідуальної роботи з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями.

18. Складіть комплексну програму соціальної реабілітації сім'ї, де виховується дитина з особливими потребами.

19. Проаналізуйте етапи діяльності служби по роботі з ін'єкційними споживачами наркотиків. Обґрунтуйте доцільність та певну послідовність діяльності.

20. Визначте зміст комплексної реабілітації дітей, підлітків і молоді груп ризику, які опинилися в кризових ситуаціях.

21. Проаналізуйте дії фахівців (психологів, соціальних працівників, соціальних педагогів, лікарів, юристів тощо) закладів соціального спрямування (за вибором) на кожному етапі комплексної реабілітації: діагностичному, корекційному (корекційно-відновлювальному), профілактичному.

22. Обґрунтувати доцільність використання форм та методів соціальної роботи при здійсненні соціального супроводу неповнолітніх, молоді, що повернулася з місць позбавлення волі";

23. Обґрунтувати доцільність використання форм та методів соціальної роботи консультативних пунктів: у слідчих ізоляторах; у виправних колоніях;

24. Розробити тематику соціально-психологічних тренінгів з профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі. Для кожної тематики визначити: вікову групу; категорію; стать; мету; визначити тривалість (кількість днів, годин, кількість занять).

25. Розробити програму супроводу осіб, що повернулися з місць позбавлення волі та заповнити таблицю:

№ з/п	Етап роботи	Проблема	Дії щодо її вирішення	Хто із фахівців вирішує	Кого із фахівців залучено

26. Розкрити суттєві ознаки відмінності телефонного консультування від інших видів психологічної допомоги.

27. Охарактеризуйте принципи психологічного консультування. Укажіть ознаки несприятливого прогнозу щодо подальшої роботи з клієнтом.

28. Розкрити специфіку соціального супроводу та медичного догляду за ВІЛ-інфікованими дітьми.

29. Проаналізувати ефективність застосування в групах взаємодопомоги основних форм роботи з особами, що ВІЛ-інфіковані. Скласти таблицю.

30. Розробити методичні рекомендації щодо проведення групових тренінгів:

А) дітям з ризиковою поведінкою;

Б) членам їх сімей.

31. Опрацювати досвід спеціалістів спеціалізованих формувань з дітьми та молоддю з ризиковою поведінкою.

Заповнити таблицю:

Зміст досвіду ССМ	Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	Спеціалізований заклад соціального спрямування	Спеціалізоване формування
Програми			
Напрями			
Форми			
Методи та методики			

32. Доведіть ефективність критеріїв оцінки діяльності спеціалізованого формування по роботі з ін'єкційними споживачами наркотиків:

- співвідношення клієнтів, охоплених роботою, до загальної кількості зареєстрованих у регіоні (районі, місті) молодих людей, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом;

- кількість розповсюджених та утилізованих шприців;

- кількість розповсюджених інформаційних матеріалів;

- кількість створених груп взаємодопомоги;

- кількість наданих соціальних послуг;

- стан матеріально-технічного забезпечення.

33. Опрацювати першоджерела та заповнити таблицю класифікації і кодування звернень клієнтів спеціалізованої соціальної служби Київського МЦСССДМ "Телефон Довіри":

Проблема	Коди, розшифрування проблеми
1. Суїцид та гомоцид	
2. Міжособистісні проблеми	
3. Психічна травма	
4. Проблеми залежностей	
5. Сексуальні проблеми	
6. Проблеми здоров'я	
7. Проблеми ВІЛ/ СНІД	
8. Проблеми зайнятості	
9. Інші проблеми	

34. Розкрийте особливості взаємодії учасників комплексного соціально-медичного супроводу сімей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІД.

Заповніть таблицю:

Вид діяльності спеціаліста соціальної роботи з молоддю	Взаємодія з клієнтами	з	Взаємодія з іншими установами або організаціями	Облікова документація

35. Сутність державно-правових засад роботи спеціалізованих соціальних служб.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Бочелюк В. Й. Психологія: вступ до спеціальності: навч. посіб. /В.Й. Бочелюк - К.: Центр учбової літератури, 2007, - 286 с.
2. За ред. Т.В. Семигіної Вступ до соціальної роботи : навч. посіб. - К.:Академвидав, 2005. – 304 с.

3. Казьмирчук Г.Д. Вступ до спеціальності : навч. посіб. / Г.Д. Казьмирчук -К.: Логос, 2011. – 114 с.
4. Капська А. Й. Соціальна робота: Навчальний посібник.— Київ: Центрнавчальної літератури, 2005. – 328 с.
5. Капська А.Й. Соціальна робота : Підручник / А.Й. Капська - К.: Слово.2011. – 399 с.
6. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника:Навчально-методичний посібник. – К.: ДЦССМ, 2004. – 164 с.
7. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота» : навч.посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] / О.Г. Карпенко - К.: Слово, 2011. – 245 с.
8. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика) : Підручник / М.П. Лукашевич - К.: Каравела. 2009. – 368 с.
9. Мельников В. П., Холостова Е. И. История социальной работы в России: Учеб. пособие. — М: Изд-во СТИ, 1998. — 220 с.
- 10.Мешко Г. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. Мешко - К.: Академвидав, 2010. – 197 с.
- 11.Мигович І.І. Соціальна робота (вступ до спеціальності). — Ужгород: Патент. 1997.—190 с.
- 12.Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О. О. Яременко, О. Р. Артюх, О. М. Балакірева та інш. – К. Державний центр соціальних служб для молоді, Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. – 124 с.
- 13.Олиференко Л.Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений – М.: Академия, 2002. – 256с.
- 14.Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи. — К, 2000. — 456 с.
- 15.Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи / За. ред, І. В. Козубовської, І. І. Миговича — Ужгород: УЖМУ, 2001. — 152 с.
- 16.Попов В. Г, Холостова Е. И. Социальная политика и социальная работа: Учеб.-метод, пособие. — М.: Изд-во СТИ, 1998. — 218 с.

17. Практика социальной работы / Под ред. К. Ханвея и Т. Филпота, — Амстердам; К., 1996. — 240 с.
18. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді (методичний посібник) / С. В. Толстоухова, О. О. Яременко, О. В. Вакуленко та ін. — К.: Державний центр соціальних служб для молоді, Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. — 88 с.
19. Тюття Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб.[для студ. вищ. навч. закл.] / Л.Т. Тюття - К.: Знання. 2008. — 574 с

Список рекомендованої навчальної літератури.

Основна навчальна література

Базова

1. Головатий М.Ф., Панасюк М.Б. Соціальна політика і соціальна робота: Термінологічно-понятійний словник / Міжрегіон. Акад.. унр. Персоналом. — МАУП, 2005. — 560 с.
2. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : [навчально-методичний посібник] / О. Г. Карпенко. — К.: ДЦССМ, 2004. — 164 с.
3. Семигіна Т.В. Порівняльна соціальна політика : Навч. посіб. / Міжрегіон. Акад.. унр. Персоналом. — МАУП, 2011. — 276 с.
4. Соціальна політика. Енциклопедія / Под. рае. Н.А. Волгина. — М.: Изд-во «Альфа-пресс», 2006. 240 с.
5. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи: Монографія / С.І. Бандур, Т.А. Заяць, В.І. Куценко; НАН України, Рада по вивченню продуктивних сил України. — Черкаси: Брама Україна, 2006. — 332 с.

6. Соціальна робота в Україні : теорія та практика : [посібник для підвищення кваліфікації психологів центрів соціальних служб для молоді. – Ч. 4 / за ред. доц. А. Я. Ходорчук]. – К. : ДЦССМ, 2003. – 272 с.

7. Шевчук П.І. Соціальна політика : Навч. посіб. для студ. вищ. Навч. закл. – 2-е вид. – Л.: Світ, 2015. – 240с.

8. Ягодка А.Г. Соціальна інфраструктура і політика: Навч. посіб. / Київ. Нац. економ. Ун-т ім. Вадима Гетьмана. – Вид. 2-ге, доопрац. І доп. – К.: КНЕУ, 2016.

Додаткова навчальна література

1. Власенко Н.С., Лібанова Е.М., Макарова О.В., Пирожков С.І., Позняк О.В., Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / Фонд народонаселення ООН; Ін-т демографії та соціальних досліджень; Державний комітет статистики України; Укр.центр соціальних реформ / За ред. Е.М.Лібанова. – К., 2015. – 138с.

2. Закон України Про Державний бюджет України на 2017 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

3. Закон України про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

4. Закон України про державну допомогу сім'ям з дітьми // <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Закон України про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування // <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття // <http://zakon.rada.gov.ua>.

7. Закон України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності // <http://zakon.rada.gov.ua>.

8. Закон України про соціальні послуги // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1967-19>

9. Карпенко О. Г. Професійне становлення соціального працівника : [навчально-методичний посібник] / О. Г. Карпенко. – К.: ДЦССМ, 2004. – 164 с.

10. Конституція України. (<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>)

11. Лифанова Т.Е. Профессиографический портрет специалиста социальной работы / Т.Е. Лифанова / Соціальна робота як чинник гуманізації суспільного буття: український та міжнародний досвід: міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 3-4 грудня 2010): [тези доповідей та виступів]. – Чернігів ЧДІЕУ, 2011. – С. 153-155

12. Міністерство праці і соціальної політики // <http://mlsp.gov.ua>.

13. Соціальна політика: теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації: Монографія / За ред.. О.О. Яременко. - К.: Ін-т екон. Та прогнозув. НАН України; УСНД ім..Олександра Яременка, 2012. – 480с.

14. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : [науково-навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи] / С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський та ін. – Луганськ : „Альма-матер”, 2003. – 198 с.

15. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : [науково-навчально-методичний посібник для студентів, магістрантів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи] / С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський та ін. – Луганськ : „Альма-матер”, 2003. – 198 с.

16. Теорії та методи соціальної роботи : [підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича]. – К. : Академвидав, 2005. – 328 с.

17. Тименко В. М. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах США і України : спільність і відмінність : [наукове видання] / В. М. Тименко ; [за заг ред. Л. П. Пуховської]. – К : Автореферат, 2003. – 64 с.

Технології викладання та атестації.

Діяльність студента:

- слухання лекцій;
- виступ з повідомленням на практичному занятті;
- виголошення доповіді на практичному занятті;
- участь у дискусії на практичному занятті;
- самостійне конспектування першоджерел та їх аналіз;
- написання кейсів.

Поточний контроль:

письмова модульна контрольна робота.

Форма семестрового контролю:

залік.

Критерії оцінювання (у %).

Семестрову рейтингову оцінку розраховують, виходячи з критеріїв:

- письмова модульна контрольна робота – 40%;
- результати роботи на практичних заняттях – 50%;
- самостійна робота – 10%.